

Verkondiging zondag 15 maart 2020
De Schutse, Uithoorn

zondag 'oculi', 'mijn ogen zijn bestendig op de Heer'.
biddag / Corona-viering in zeer kleine kring

ds. Joep Dubbink

Video-opname: <https://youtu.be/tXICRuM2rYA>

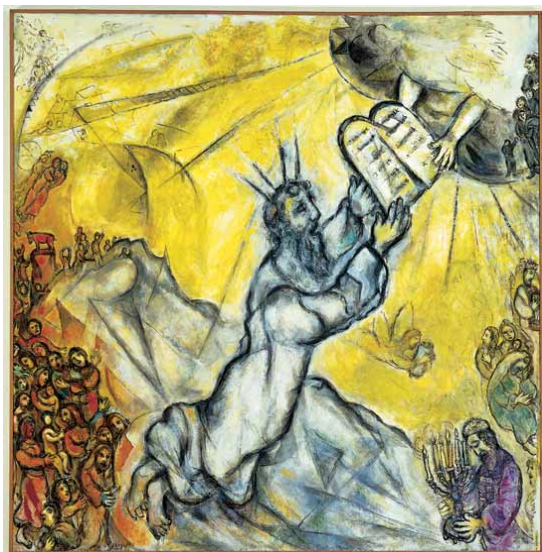
Schriftlezingen: Exodus 6:2-9, 28-7:7 – Matteüs 6:19-23

Gemeente van onze Heer,

Deze week hoorde ik zomaar op Radio 1, op lunchtijd, een verhaal over de schilder Marc Chagall, door Jeroen Krabbé die een tv-serie over hem gaat maken. Chagall – als Jood in Oost-Europa eind 19e eeuw een tweederangsburger, er waren soms nog pogroms, in de oorlog overleefde hij de Jodenvervolging – heeft in alle opzichten een heel moeilijk leven gehad. Toch maakt hij, desondanks of misschien wel daarom, zulke geweldig kleurrijke, fantastische schilderijen. Hier Mozes bij de brandende braamstruik, heeft 'ie trouwens meerdere keren geschilderd. De uitbundige kleuren, er lijkt niets van die ellende in door te schijnen. En Krabbé kwam met de suggestie, en dat lijkt me niet zo gek: Chagall vluchtte in zijn schilderijen. Daar kon zijn fantasie de vrije loop nemen, konden mensen en dieren vliegen, kon een hand uit de hemel je twee stenen tafelen aanreiken – vooruit, nog eentje. Daar kon je de wereld kloppend maken, in orde, daar was harmonie en vrede en kwamen de dingen goed.

En ik vroeg me af: werken bijbelverhalen in zekere zin ook niet zo? Ook die vormen een wereld waarin het wél klopt, waarin God aanwezig is, aanspreekbaar is, ingrijpt en de dingen rechtzet. Is dat een wereld om in te vluchten, wanneer de wereld waarin je leeft niet meer om te harden is? Zo werkt het soms. Aan de ene kant is dat prachtig: als niets meer klopt in het leven, als er onrecht alom is, dan leef je met je ziel in die wereld van Gods beloften, daar klamp je je aan vast. Dat kan niemand je afnemen, je gedachten, je fantasie, je leefwereld. Ik denk dat mensen in de oorlog zo geleefd hebben: dit regime, dit leven, dat kan eenvoudig niet het ware zijn; *ergens moet gerechtigheid zijn*. Bijbelverhalen vertellen over een wereld zoals die zou moeten zijn – en tegelijk is ook in die wereld genoeg onrecht, genoeg wreedheid.

We lazen vanmorgen uit Exodus. Opnieuw ging het daar om de Naam van God, net als bij de brandende braamstruik. Misschien een andere versie van hetzelfde verhaal, misschien is het zo belangrijk dat je het nóg eens moet horen. Hier zegt de schrijver het zo: Israël kende God voorheen alleen maar als 'God *Sjaddai*'. In de aartsvaderverhalen kom je heel af en toe die oude godsnaam 'Sjaddai' tegen – in

onze bijbels meestal vertaald, met 'Almachtige', maar het is een naam, niemand weet wat 'ie betekent. Als ik de teksten doorblader waarin die naam gebruikt wordt, dan kom ik vaak Job tegen, die worstelt met een God die hij niet begrijpt; en een markante plek in het boek Ruth: als Naomi alles kwijt is, haar man, haar zonen, noemt ze zich Mara, 'bitter, verbitterd', want, zegt ze: '*Sjaddai* heeft mij veel kwaad aangedaan', en meteen noemt ze dan ook de naam Heer, ze heeft het niet over een ander, maar Sjaddai staat blijkbaar voor de donkere, onbegrijpelijke kant van God.

En nu leert Israël God kennen als de Heer, als 'Ik ben', 'Ik ben erbij'. En dat betekent, dat hij ze komt bevrijden. Dat heeft hij beloofd! Dat is het goede nieuws!

Ik neem jullie mij tot volk,
ik word tot je God!
En je zult weten dat ik de Heer je God ben,
die je laat uittrekken, weg van onder de zware last van Egypte. (Ex. 6:7).

En daar hoort dus ook bij, daar hadden we het vorige week over: ellende voor de Egyptenaren. *Omdat* die de bevrijding in de weg staan. Een strijd tussen Farao en de Heer met als inzet: slavernij of bevrijding.

In het verhaal, dus in die andere werkelijkheid, is het God die ingrijpt ten gunste van de Hebreeuwse slaven. Geweldig! Maar wat betekent dat concreet. Kun je dat overbrengen in onze werkelijkheid? Is dat de manier waarop God optreedt in onze wereld? En kun je hem zelfs narekenen, zijn spoor in deze wereld uittekenen?

Dat is niet zomaar een interessante vraag, dat komt heel dichtbij deze weken. Het redactioneel commentaar van het *Reformatorisch Dagblad* wist het deze week precies: "God zendt ziekte zoals ooit de plagen in Egypte, om de mens tot inkeer te brengen". De krant noemt het coronavirus "een middel in God's hand".

Daar sta je dan, bijna 70 jaar na de Watersnoodramp, die ook straf van God zou zijn, opnieuw deze discussie. Opnieuw gelovigen die zich "herenboer wanen in Gods voorzienigheid", zoals twee van mijn leermeesters het ooit uitdrukten.¹ Vanwege onze afvalligheid worden we gestraft door God, hij zendt ons een virus om ons eens flink mores te leren. *Zou dat waar zijn?*

Het is niet verkeerd, bij wat er op je afkomt eerst naar jezelf te kijken. Klimaat, komt dat niet door onze roekeloze omgang met de aarde? Vluchtelingen die op ons af komen, is dat niet omdat wij de welvaartsverschillen tot schrijnende hoogte lieten oplopen?

Maar God achter Corona? Denk er even op door, en je komt nergens uit. Het zou te wijten zijn aan 'afvalligheid van de Heere'. Maar de ouderen, vaak veel kerkelijker meelevend dan de jongeren, worden onevenredig hard getroffen – zit daar iets achter? Wij in de westerse wereld hebben veel betere medische zorg, in arme samenlevingen slaat het veel harder toe – reden? Net als de watersnood: *wij* zijn tegenwoordig goed beschermd met dijken, in het arme onbedijkte Zuidoost-Azië sloeg de tsunami een paar jaar geleden ongenadig toe – hadden zij het meer verdiend? En *als* het dan een straf van God zou zijn, dat Corona-virus, of andere rampen, is het dan eigenlijk wel toegestaan om je er met alle mogelijke voorzorgsmaatregelen tegen te beschermen?! Kun je zeggen 'God wil ons hiermee straffen' en tegelijk alles in het werk stellen om zijn toorn de voet dwars te zetten? Ik krijg dat niet rond gedacht...

¹ E.J. Beker / K.A. Deurloo, *Het beleid over ons bestaan, vragen en verwijzingen rondom de voorzienigheid*, Baarn (Ten Have) 1978.

Erger: wie zo in de wereld rondloopt, dat de dingen zoals ze gaan goed zijn, en zo bedoeld zijn, die stuit op zoveel tegenstellingen. Toch hoor ik het nog steeds: 'Niemand gaat voor z'n tijd', en dan zeg ik soms (afhankelijk van wie het is): 'Dus ook dat kind dat door een dronken automobilist werd doodgereden?' Nee, dat dan misschien niet, maar toch... Het lijkt me verstandig daarmee te stoppen. Wat gebeurt is niet zomaar Gods wil.

Maar het staat er toch! De Heer doet grote gerichtsdaaden tegen Egypte!? Ja, dat staat er. Maar dat geldt *in dat verhaal*, in die alternatieve wereld; als model, zwartwit en ongenueanceerd – Israël als slaven, Egypte als de boosdoeners, het piramide-systeem van slavenhouders. In dat verhaal klopt het, daar worden slaven bevrijd, met Gods hulp; aan ons, om het ook in de echte wereld te laten kloppen. Dat moeten wij doen.

O, zeker weer zo'n horizontale, moderne uitleg? Ja, maar let op. Lees in de tekst die merkwaardige woorden:

Zie toch, ik stel jou als God voor Farao.

Aäron je broer zal er zijn als je profeet. (Ex. 7:1)

Mozes moet 'de rol van God aandoen'; dat klinkt heel vreemd, maar het is geen toevallig *slip of the pen* van deze schrijver, het komt nog een keer vaker voor (Ex. 4:16). Tegenover de macht van Egypte, de farao en zijn goden, wordt Mozes 'in de rol van God' gesteld: hij moet het waarmaken. Gewaagde formulering! En natuurlijk komen er straks, *in het verhaal*, ook wondertekenen die dat ondersteunen. Maar binnen het verhaal. Je mag het nooit omkeren, en in onze werkelijkheid proberen aan te wijzen waar Gods spoor te vinden zou zijn. Dat is aanmatigend, dat gaat altijd fout.

De bemoediging die erin zit, is de belofte, dat dit verhaal het in zich heeft, werkelijkheid te worden. Woorden scheppen een wereld, een leef- en denkwereld. Verhalen, daar leven we van. Joden leven al meer dan 3000 jaar met het verhaal van die bevrijding, en soms hebben ze het werkelijkheid zien worden, en soms helemaal niet, maar dan nog hielden ze eraan vast.

Verhalen, daar kun je bij leven. Maar dan moeten het wel goede verhalen zijn! Er zijn meer dan genoeg foute verhalen in omloop, zelfgenoegzame verhalen, waarin een volk zich op de borst klopt en zichzelf vertelt dat ze beter zijn dan alle anderen; *zelfs* dit bijbelverhaal kan zo misbruikt worden. Maar voor mij is duidelijk: het gaat om een God die het *slavenvolk* Israël nabij is, die ze koste wat het kost wil bevrijden en ze dat goede land wil schenken, en die Mozes daarbij uitdaagt om de rol van God-bevrijder op zich te nemen. Met Aäron aan zijn zijde, met God als ruggensteun, maar toch.

* * *

Biddag – vandaag wat extra aandacht voor de opbrengst van het land, voor het resultaat van ons werk – sluit daar wel bij aan. Biddag confronteert ons ermee, dat wij afhankelijk zijn, niet alles in de hand kunnen houden. Dat is goed om je te realiseren, want dat is zo. Dat moet ons niet bang maken, wel bescheiden en dankbaar. Maar óók dat mag je nooit narekenen. Want dan hebben wij het goed gedaan: met onze landbouw zijn we wereldwijd de 2^e exporteur van voedsel – na de VS de 2^e! In dat kleine landje van ons! Een grote prestatie, maar voor we onszelf daarmee feliciteren, en het als zegen van God zien: we doen dat wel zelf, met kunstmest, met knappe technologie, en we vragen ons de laatste tijd, met stikstof en andere uitstoot, af of het misschien een tandje minder zou moeten.

Biddag voor het gewas is voor mij niet alleen, bidden om maximale opbrengst, maar ook, bidden om een wijs omgaan met de aarde, met de beschikbare ruimte, met de natuur. Maar hoe dan ook: voedsel produceren doen we, blijven we doen, en dat is natuurlijk goed. Daar leven we van, dat hebben we nodig. Net hierna gaat het in het evangelie over die zorg voor het voedsel en voor de kleding.

Jezus raadt ons de onbevangenheid van de vogels aan; *die hamsteren niet!* Zoals Uithoorn overduidelijk wel deed, in de afgelopen twee dagen... Premier Rutte noemde dat 'onhandig' en dat is het ook, maar ik durf het ook wel 'zonde' te noemen. Hamsteren is egoïsme: ik eerst, heel veel, voor tijden genoeg, ook als dat betekent dat een ander nu niks heeft; en hamsteren is gebrek aan vertrouwen, in je medemens, en in degenen die zeggen dat er genoeg is. Waardoor op dit moment bijvoorbeeld aardappelproducenten zich uit de naad moeten werken om aan de vraag te voldoen. "Verzamel u geen schatten op aarde..."

Biddag gaat over je afhankelijk weten; dat is nou eenmaal zo, dat is onze menselijke situatie en daar moet je je niet op een slimme manier onderuit willen draaien. Want dat wil je toch niet, dat er straks tekorten zijn en *jij* als enige genoeg hebt?

Het zijn onzekere tijden, zeggen velen, en ik zie sommigen zelfs stiekem of opzichtig hopen dat het mensen terug zal voeren naar de kerk. Ik hoop dat mensen komen – zodra we weer open zijn – maar niet uit angst, nee, uit vreugde om wat het geloof je schenkt. Uit vreugde om dat verhaal van bevrijding, en van solidariteit: blijf vooral luisteren en kijken naar die verhalen uit Exodus want ze zijn zó actueel, we zullen over een paar weken horen hoe lastig het is om bevrijd en zonder angst te leven, en dan komt hamsteren zeker nog een keer voorbij!

Samengevat: is het Coronavirus ons door God gestuurd als straf? Wie dat beweert heeft veel uit te leggen, en weet heel wat meer dan ik over Gods beweegredenen.

Is het een uitdaging voor ons? Zeker! Het legt ons de vraag voor, hoe we elkaar vasthouden, hoe we de lofzang gaande houden, hoe we elkaar tegemoet blijven treden en elkaar als medemens blijven zien, niet allereerst als mogelijke bron van besmetting, of als concurrent bij het graaien naar de laatste aardappels!

Dat vraagt wat van ons, en dat goede verhaal van Exodus kan ons daarbij helpen, als een werkelijkheid die ons wenkt, een beloofd land waarnaar we op weg zijn.
Amen.